8/1990. (IV. 23.) AB határozat[1]

a Munka Törvénykönyvéről szóló 1967. évi II. törvény 15. § (2) bekezdése második mondatának megsemmisítéséről

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

A Magyar Köztársaság Alkotmánybírósága Szaller Zoltán Budapest, Füst M. u. 6. szám alatti lakosnak a szakszervezetek meghatalmazás nélküli képviseleti joga megszüntetésére vonatkozó indítványa tárgyában meghozta a következő

határozatot.

Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a Munka Törvénykönyvéről szóló 1967. évi II. törvény 15. § (2) bekezdésének második mondata – mely szerint a szakszervezet „A munkaviszonyt érintő kérdésekben a dolgozó érdekében – nevében és helyette – külön meghatalmazás nélkül is eljárhat” – alkotmányellenes, ezért azt megsemmisíti.

A megsemmisített rendelkezés e határozatnak a Magyar Közlönyben való közzététele napján veszti hatályát.

INDOKOLÁS

I.

Az indítványozó álláspontja szerint a szakszervezetek meghatalmazás nélküli képviseleti joga egy olyan társadalmi - gazdasági közegben született, melyben a dolgozó érdekeinek képviseletére kizárólag az adott ágazati szakszervezet volt jogosult. Ez a helyzet azonban a politikai rendszer átalakulásának részeként gyökeresen megváltozott és a dolgozói érdekképviselet is pluralizálódott. Ezt a változást az 1989. évi XXXI. törvénnyel módosított Alkotmány két rendelkezése is tükrözi. Az új 4. § értelmében „A szakszervezetek és más érdekképviseletek védik és képviselik a munkavállalók, a szövetkezeti tagok és a vállalkozók érdekeit.” A 70/C. § (1) bekezdése szerint pedig „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy a gazdasági és társadalmi érdekeinek védelme céljából másokkal együtt szervezetet alakítson vagy ahhoz csatlakozzon.”

Az indítványozó véleménye szerint az új szabályozásból következik, hogy a szakszervezetek a jövőben kizárólag tagjaik érdekében járhatnak el külön meghatalmazás nélkül, más dolgozók esetében ehhez a képviselethez minden esetben szükséges a meghatalmazás.

II.

Az Alkotmánybíróság az ügyben álláspontja kifejtésére kérte fel az Állami Bér- és Munkaügyi Hivatal elnökét, a Magyar Szakszervezetek Országos Szövetsége elnökét és a Független Szakszervezetek Demokratikus Ligájának elnökét.

1 Alkotmánybírósági ügyszám: 150/B/1990. Az Alaptörvény hatálybalépése előtt meghozott alkotmánybírósági határozatok hatályukat vesztik. E rendelkezés nem érinti az ezen határozatok által kifejtett joghatásokat. Lásd: Alaptörvény 5.

1. Az Állami Bér- és Munkaügyi Hivatal elnöke a kifogásolt rendelkezést nem tartotta alkotmányellenesnek. Ugyanakkor elismerte, hogy az a régi irányítási rendszer terméke, ezért nehezen illeszkedik a kifejlődőben lévő érdekegyeztetési rendszerbe. Ebből azonban csak a vitatott rendelkezés meghaladott voltára következtetett, és arra, hogy az az új Munka Törvénykönyvében – a szakszervezeti jogok újraszabályozása keretében – felülvizsgálatra szorul.

2. A Magyar Szakszervezetek Országos Szövetségének elnöke válaszában arra utalt, hogy az adott kérdésben állásfoglalásra szervezetük nevében csak az április hónapban összeülő Szövetségi Tanács jogosult. Tekintettel arra, hogy a nyilatkozat elmaradása az ügy érdemi elbírálását nem akadályozta, az Alkotmánybíróság nem várta be a nyilatkozatot.

3. A Független Szakszervezetek Demokratikus Ligájának álláspontja szerint a Munka Törvénykönyvének sérelmezett szabálya alkotmányellenes, mert sértheti a dolgozók rendelkezési jogát, amennyiben lehetővé teszi a szakszervezet számára, hogy akár kifejezett kérés ellenére is eljárjon nevükben és helyettük.

III.

Az Alkotmánybíróság álláspontja kialakításakor a következőkre volt figyelemmel:

A Munka Törvénykönyve 15. §-ának (2) bekezdése a szakszervezetek kétféle képviseleti jogkörét szabályozza. Az első mondat a dolgozók élet- és munkakörülményeit érintő kérdésekben a bíróságok, más hatóságok és egyéb szervek előtt képviseleti joggal ruházza fel a szakszervezeteket. Bár a törvény szövege explicit módon ezt nem tartalmazza, a második mondattal való kontextusban egyértelmű, hogy ez a képviselet meghatalmazáson alapul. Erre utal a Polgári Perrendtartás 67. §-ának (1) bekezdés *f)* pontja is, mely szerint a szakszervezet saját tagjának perében, valamint a külön jogszabályban meghatározott perekben meghatalmazottként eljárhat. A szakszervezeti jogsegély keretében történő képviselethez szintén szükség van a meghatalmazásra. Ugyanakkor a kifogásolt rendelkezés a munkaviszonyt érintő kérdésekben külön meghatalmazás nélkül is feljogosítja a szakszervezeteket az eljárásra a dolgozók érdekében, nevükben és helyettük. A szakszervezeteknek ez a tágabb képviseleti joga tehát lényegében egy törvényi képviseletet jelent, mégpedig nemcsak az adott szakszervezet tagjai, hanem minden dolgozó ügyeiben.

Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a kifogásolt rendelkezés alkotmányellenessége sem az Alkotmány 4. §-a, sem pedig 70/C. §-ának (1) bekezdéséhez viszonyítva nem állapítható meg. A 4. § ugyanis a szakszervezeteknek a korábbi alkotmányszövegben is szereplő érdekvédelmi és képviseleti jogát terjeszti ki más érdekképviseleti szervekre. Ugyanakkor sem ez a szabály, sem a 70/C. § (1) bekezdésének a szakszervezet és egyéb érdekképviselet alapításának szabadságát tartalmazó rendelkezése nem foglal magában előírást az érdekvédelmi és képviseleti tevékenység tartalmára vonatkozóan.

Ugyanakkor a szakszervezetnek a Munka Törvénykönyve kifogásolt rendelkezésében foglalt meghatalmazás nélküli képviseleti joga sértheti a dolgozó rendelkezési jogát, ami szerves része az Alkotmány 54. § (1) bekezdésében minden ember veleszületett jogaként deklarált emberi méltósághoz való jognak, amelytől senkit nem lehet önkényesen megfosztani.

A sérelmezett rendelkezés alapján ugyanis nem zárható ki, hogy a szakszervezet a dolgozó kifejezett akarata ellenére is éljen képviseleti jogával. A rendelkezési jog megsértésének potenciális lehetőségét önmagában az sem küszöböli ki, hogy a meghatalmazás nélküli eljárásnak a dolgozó érdekében kell történnie, hiszen a szakszervezet csak vélelmezi az egyes dolgozók érdekeit.

A dolgozó rendelkezési joga megsértésének veszélye a kifogásolt szabály alkalmazása során az adott szakszervezethez nem tartozó dolgozó egyéni ügyeiben a legnagyobb. Ezért elsősorban erre tekintettel volt szükséges a rendelkezés megsemmisítése. Ugyanakkor a hatályon kívül helyezés következtében a szakszervezeti képviseletnek kizárólagos meghatalmazásos módja maradt a törvényben. Ha a szakszervezetek meghatalmazás nélküli képviseleti joga tagjai ügyeiben, illetve olyan jogosultságok esetében, amelyről a dolgozó érvényesen egyáltalán nem mondhat le, indokoltnak mutatkozik, ezt a joghézagot új jogalkotással szükséges rendezni.

Az Alkotmánybíróság a sérelmezett rendelkezést a megsemmisítő határozatnak a Magyar Közlönyben történő közzététele napjától helyezte hatályon kívül, mert nem talált kellő okot arra, hogy eltérjen az Alkotmánybíróságról szóló törvény 42. § (1) bekezdésében, illetve a 43. § (1) és (2) bekezdésében meghatározott időpontjától.

Az Alkotmánybíróság döntése az emberi méltósághoz való jog értelmezésén alapul. Ezt a jogot az Alkotmány 54. § (1) bekezdése az alapvető jogok és kötelességek című Fejezet élén, minden ember veleszületett jogaként deklarálja. Az Alkotmánybíróság az emberi méltósághoz való jogot az ún. „általános személyiségi jog” egyik megfogalmazásának tekinti. A modern alkotmányok, illetve alkotmánybírósági gyakorlat az általános személyiségi jogot különféle aspektusaival nevezik meg: pl. a személyiség szabad kibontakoztatásához való jogként, az önrendelkezés szabadságához való jogként, általános cselekvési szabadságként, avagy a magánszférához való jogként. Az általános személyiségi jog „anyajog”, azaz olyan szubszidiárius alapjog, amelyet mind az Alkotmánybíróság, mind a bíróságok minden esetben felhívhatnak az egyén autonómiájának védelmére, ha az adott tényállásra a konkrét, nevesített alapjogok egyike sem alkalmazható.

Dr. Sólyom László s. k.,
az Alkotmánybíróság helyettes elnöke

Dr. Ádám Antal s. k.,
az Alkotmánybíróság tagja

Dr. Kilényi Géza s. k.,
az Alkotmánybíróság tagja

Dr. Solt Pál s. k.,
az Alkotmánybíróság tagja

Dr. Zlinszky János s. k.,
az Alkotmánybíróság tagja

TARTALOMJEGYZÉK

8/1990. (IV. 23.) AB határozat ---- 1
a Munka Törvénykönyvéről szóló 1967. évi II. törvény 15. § (2) bekezdése második mondatának megsemmisítéséről ---- 1
INDOKOLÁS ---- 1
I. ---- 1
II. ---- 1
III. ---- 2